

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtenendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker (stijers): Dr H. A. van Andel, Solo; I. van Andel, 's Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Haas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelen, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr R. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Meij. H. S. S. Kuiper, Bloemendaal; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. Th. Vollenhoven, 's Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Zacharias Jansestraat 55, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenl. en Ned. Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar

Advertentie: 35 ct. p. r. Familieberichten 35 ct. p. regel.

BERICHT.

Tot nadere aankondiging gelieve men stukken, voor de Redactie bestemd, naar de Uitgevers in Goes te zenden. Gedurende het zomerreces staat alle correspondentie der Redactie stil.

Men zende daarom ook geen „Stemmen uit onze Kerken“.

EINDREDACTEUR.

INHOUD: De zoogenaamde religieuze Volkskunde V — Uit de Schrift. Persoonlijkheid. — Kerkelijk Leven: Twee Klappen XII. — Kuiper-Bibliografie. — Kerknieuws.

DE ZOOGENAAMDE RELIGIEUSE VOLKSKUNDE.

V.

(Wij scheiden de religieuze volkskunde niet van de zedelijke en kerkelijke. Als methode schijnt ons de genetisch-inductieve de meest verkieselijke. Deze wijst op een natuurlijke en een historische laag in het religieuze volksleven. En heeft de religieuze volkskunde groote betekenis voor de beoefening van de ambtelijke theologie.

Wanneer nu de natuurlijke laag wordt aangegeven, dan komen we in aanraking met de Germaanse mythologie. Ook de Keltische en Romeinse heeft invloed geëerd. De historische laag wordt van betrekking, daar, waar de tekening van den invloed van het christendom aanvangt. Hier vooral moet rekening gehouden met het karakter van de religie fisis en vera.

De religieuze volkskunde heeft verder ook de trek om de begrippen, met welke men in aanraking komt, zoo juist mogelijk te omschrijven. In verband hiermee dus een literarische taak).

In ons laatste artikel over de religieuze volkskunde rest ons nog het maken van eenige opmerkingen omtrent de toekomst, die dit vak van wetenschap naar alle waarschijnlijkheid moet hebben.

Die toekomst kan inderdaad heel groot zijn, en naar het schijnt zal de beoefenaar van de religieuze volkskunde een mooie, zij het ook een zeer verantwoordelijke taak hebben in de eerstvolgende jaren.

Immers niet alleen de religieuze gesteldheid van bepaalde volksgroepen in geografischen of ethnologischen zin, maar ook de godsdienstige geaardheid van zekere volksgroepen in socialen zin valt onder dit vak van wetenschap. B.v. de vraag: wat is de religieuze gesteldheid van den fabrieksarbeider in onze industrie-centra? of: welke is de meest onvankelijke plek in het godsdienstig bewustzijn van onze visschers? moet door de religieuze volkskunde worden beantwoord. Zeg nu niet, dat deze vragen heel algemeen gesteld zijn; ik weet dat ook wel; daar gaat het op het oogenblik niet om; de kwestie is maar, dat men versta in welke richting dit vak van wetenschap een taak heeft.

En wanneer we dat bedenken, dan wordt het duidelijk dat en de dienst des Woords en ook speciaal de Evangelisatie allerlei vruchten kunnen plukken van den arbeid van den beoefenaar der religieuze volkskunde.

En nu ligt het voor de hand, dat op die wijze bij een belangstellende vanzelf de vraag komt: hoe staat het dan met de beoefening van dat vak in ons land.

Op die vraag kan helaas geen zeer bemoedigend antwoord worden gegeven.

Over het algemeen moet worden erkend, dat er betrekkelijk weinig belangstelling wordt getoond in de religieuze volkskunde. Men vindt het „wel eens interessant“ er iets van te hooren, vooral, wanneer het de eigen streek betreft, maar werkelijke medewerking ondervindt men in het algemeen niet zoo heel veel. In ons land zijn er betrekkelijk weinigen, die min of meer speciaal studie op dit terrein maken. Met eere moet hier genoemd de naam van Prof. v. Veldhuizen van Groningen, die op allerlei wijze de belangstelling in dit vak poogt te verlevendigen. In „De Schatkamer“ schreef de jong-ontslapen Ds Beks van Westerebden eenige jaren af en toe

schetsen, die met de religieuze volkskunde verband hielden. Thans geschiedt zulks door Dr Stoel van Sellinger. Ook de heer Arriens Kappers van Amsterdam heeft in den laatsten tijd op de religieuze volkskunde de aandacht gevestigd. Verder verschenen er eenige speciaalstudies, van menschen wier werkzaamheid op dit terrein overigens, belaa, niet meer wordt gemerkt. Ik denk b.v. aan de studie van Prof. Van Schelven over het Zeeuwsche mysticisme, en aan die van Ds v. d. Sluis over „het independentisme in den achterhoek van Gelderland“. Ook Ds Lofers van Warffum gaf, maar dan meer naar Amerikaanschen trant een beschrijving van „de vroomheid van den Noord-Groninger“. Van de bladen interesseert zich „De Rotterdammer“ wel het meest.

Al zijn er dus hier en daar onderzoekingen gedaan, aan een complete beschrijving van de religieuze gesteldheid van het Nederlandsche volk in de onderscheiden streken, en naar zijn onderscheiden volkslagen, zijn we nog niet toe voorloepig. En toch was het zoo broodnodig, dat deze zaak met ernst werd aangevat. Juist nu nog kan van zoo menige zandstreek een beeld gegeven worden. De al meer door-dringende „cultuur“ verrijkt, dat wil zeggen verarmt zoo heel veel plaatsen zoo, dat het misschien over eenige jaren schier niet meer doenlijk is den geestelijken ondergrond te ontdekken. En al zou dat dan gelukken, dan kost het zoo heel veel méér moeite dan thans. Maar onze mannen van wetenschap zijn schier overladen met arbeid, en voor iemand, die midden in de practijk staat, is het haast niet mogelijk zich systematisch bezig te houden met wetenschappelijke arbeid, wanneer die, zooals de beoefening van de religieuze volkskunde dat doet, eischt, dat men af en toe eens her- en derwaarts trekt voor het doen van onderzoekingen, nu eens naar een archief, dan weer naar een oud dorp met typische toestanden, en dan eens naar een bibliotheek voor een zeldzaam werkje.

Wij houden het er overigens voor, dat op dit terrein een eerepalm zou zijn te behalen ook door de Gereformeerde wetenschap, wanneer zij in staat zou zijn de geheele theologie en de practijk van het kerkelijk leven te dienen door het systematisch beschrijven van de religieuze gesteldheid van ons volk in dezen tijd. En natuurlijk, dan zou er niet alleen maar moeten worden geteekend, maar ook zou de verklaring der feiten moeten worden gegeven.

De hoogleeraar, die eenige van zijn jaren aan deze wetenschap gaf, kon er zeker van zijn, dat hij een werk deed, voor 't welk geslachten hem dank weten zouden. Maar we vreezen zeer, dat het hier is een roepen zonder gehoord worden. En het is verklaarbaar. Immers deze wetenschap ligt op het terrein der ambtelijke theologie, en daar ligt nog zoo heel veel, bijzonder interessant, maar toch ook nog onontgonnen gebied. Wanneer we echter met genoegen constateeren, dat onder ons althans de oude historisch-theoretische school met zijn duizenden voorschriften en regels voor het ambtelijk werk heeft afgedaan, en dat de psychologische richting het al meer wint, of liever het gewonnen heeft, dan hebben we hoop, dat vroeger of later toch ook de religieuze volkskunde nog eens een beurt krijgt.

Intusschen behoeven wij, menschen van het praktische leven, niet stil te zitten. Er is voor ons allen iets te doen. Begrijp me wel. Ik bedoel alle lezers van „De Reformatie“. Zij allen kunnen helpen, om de religieuze volkskunde een dienst te bewijzen. Hoe dan?

Wel, in overleg met den eindredacteur van dit blad, mag ik aan de lezers een voorstel doen. En dat is deze: help om de beoefening van de religieuze volkskunde een stapje vooruit te brengen.

Ik zou gaarne willen, dat dat op de volgende manier geschiedde.

Elke lezer van dit blad beschikt wel over gegevens,

die voor dit vak van het grootste gewicht zijn. Bijvoorbeeld. Men heeft in zijn omgeving een bepaalde voorliefde opgemerkt voor een of ander speciaal dogma of leerstuk. Men heeft wel eens gemerkt, dat een bepaald soort van preeken het meest in den smaak vielen bij de menschen, die als ingeboren in de streek moeten worden beschouwd. Men heeft wel eens verhalen, raadsels, volksgezegden gehoord, die, naar men vermoedt, met het oude bijgeloof verband houden. Men heeft wel eens opgemerkt, hoe men in het algemeen denkt over heksen, of men gelooft aan spoken, aan nachtmerries, aan belezingen enz. Kortom, ieder, die met zijn oogen en zijn ooren open door het leven gaat, weet wel iets van de religieuze gesteldheid (en dan religieus genomen voor de ware en de valsche religie) van zijn streek. Dan — en dat is ook van heel veel gewicht — men kent misschien boekjes, of pamfletten, die over een bepaalde streek handelen, die een conflict, een kerkelijke strijd, een godsdienstig verschilpunt van vroeger of later tijd bespreken. Men heeft misschien in een oude kast nog een oude beschrijving van streek of volksdeel. Kortom, ieder heeft wel iets, dat naar het oordeel van hem, die de voorgaande artikelen heeft gevolgd, misschien waarde heeft voor de beoefening van ons vak.

En nu het verzoek.

Men zende aan mijn adres (Zutphen) op, wat men heeft; men geve zoo goed mogelijk een beschrijving van gebeurtenissen, die men meemaakte; van opvattingen, die men vond; van verhalen, die men hoorde; zoo mogelijk sta men mij het oude aan pamflet en boekje, tegen betaling af; of indien men er geen afstand van doen wil, dan geve men me op titel, jaar en schrijver van het boek(je) met den naam (adres) van den uitgever. Ook de naam van den tegenwoordigen bezitter wil ik gaarne weten, wanneer het zeldzaam is.

Wanneer er in een streek nog herinneringen bestaan aan predikanten van voorheen, wanneer men zich herinnert, dat een bepaald persoon grooten invloed heeft gehad op de algemeene beschouwingen, wanneer men weet, dat op de een of andere wijze is ingegrepen in den gewonen ontwikkelingsgang der dingen, — men deele mij dit alles mee.

Of ik dat alles voor mezelf dan wil houden?

Het is niet mijn bedoeling. Ten eerste zal ik, zoodra ik daartoe de gelegenheid heb, over het deel van het volk, over 't welk me de meeste gegevens bereikten, trachten een en ander mee te deelen. Zooal niet alles wat ter teekening noodig is, dan toch datgene, wat de meest op den voorgrond tredende verschijnselen zijn. Misschien mag ik tegen dien tijd daarvoor dit blad dan wel gebruiken. Ten tweede zal ik mij angstvallig wachten, dat geen ander gebruik van de gegevens wordt gemaakt, dan alleen om de studie van de religieuze volkskunde te dienen, — maar dat dan ook zoo, dat ik ieder, die zulks wenscht, gaarne in de gelegenheid stel, de gegevens met de noodige discretie te gebruiken. Natuurlijk ten mijnen. Dergelijke gegevens zijn te kostbaar en te onhandelbaar om ze te verzenden. Er raakt zoo licht iets van te zoek. Maar zoo zijn de gegevens alleen voor het doel, dat men met de opgave beoogde — en dan dienen ze dat doel zoo algemeen mogelijk.

Met een weet ieder, die dit leest, dan ook, dat hij over de gegevens, mij, naar ik verwacht, in ruime mate door de lezers van dit blad te verschaffen, op de genoemde wijze kan beschikken.

Nu nog een opmerking.

Het lijkt wel ietwat onvriendelijk, dat ik het zeggen moet, maar het moet toch.

Het is me na een vraag van eenzelfden aard als de bovenstaande wel eens overkomen, dat men mij allervriendelijkst allerlei gegevens deed toekomen. Maar behalve de gegevens had men dan ook een halven brief vol vragen. Hoe dit en hoe dat kon en kwam. Natuurlijk ben ik in zulk een geval zeer dankbaar voor de belangstelling, maar het zal toch ook weer niet gaan, — men zal dat allicht ver-